

non tamen emittes manum tuam ad totalem eorum consumpcionem; nec extenderes potentiam tuam, ut penitus homines in nihilum redigas; ita ut neque corpus remaneat post mortem, neque anima, vel et nonquam reuiniantur corpus et anima; quemadmodum bruta animalia dum moriuntur penitus intereunt, etiam secundum animam et sicut spe resuscitationis prostrata consumuntur. Imò vero etiam homines per mortem cadant, et ad tempus deficiant per separationem anima à corpore; tu tamen dexterū omnipotente tua salvabis eos. Universos quidem et bonos et malos servabis secundum animam, non permittens animam eis quam universos servandis substantiam inferire cum corpore. Item universos servabis ad resurrectionem, sic ut suum tempore resurgent in corpore et anima vel ad gaudia, vel ad supplicia. Bonos vero speciali ratione salvas omnes ad vitam et gaudia sempiterna. *Justus enim, inquit Sapiens, si morte praecoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Sap. 4, 7. Hanc justorum mortem ut sortient felicem laudavit sanctus David, cuius carmen est, Psal. 115, 15: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Pretiosa quidem, sive quia ut sortient magis valoris non permittit Dominus passim et temere ab impensis inferri; sive quia pro ea colonestanda aque lenienda Filius ipse Dei non erubuit carnem induere; sive quia hujusmodi mortem conseruit mercede amplissima remunerare. Hec igitur mors a sapientibus et prudentibus vita merito preponitur, quod aliquid

sonnes attachées à la terre ne font guère d'attention à cette parole dommante : Je sais que vous me livrerez à la mort, ou est marquée la maison de tous ceux qui rient. Qui pourraient effectivement s'appliquer avec tant d'ardeur à faire ici-bas de grands établissements, et à se bâtre de magnifiques maisons, s'il disait en lui-même, comme Job : Je sais, mon Dieu, que vous me devez livrer à la mort, et que c'est dans le tombeau que vous avez établi la demeure de tous ceux qui vivent. Que c'est là où te termineront ces vastes projets des conquérants de la terre ; et que ceux à l'ambition desquels l'univers ne suffit pas, doivent néanmoins envisager cette maison d'un siuplere si étroit et si obscur, comme la maison qui est destinée à tous les vivants. Toute la consolation des vrais serviteurs de Dieu, tel qu'était Job, c'est en pensant à l'autre dernière maison où ils doivent demeurer après leur mort, ils ont une humble espérance, que Dieu les ne consumera pas entièrement, mais qu'il sera leur Sauveur ; et que cette chute, comme l'appelle, ou cette mortnalité de leur corps, sera suivie d'un salut très-abondant ; puisque toutes les afflictions par lesquelles la main sévère de Dieu les aura comme brisés pour un temps, deviendront pour eux une source de bénédiction.

On peut dire encore que, selon le sens qui paraît le plus littéral, Job soupirant dans les douleurs effroyables qu'il souffrait, se consolait en quelque façon avec Dieu, en lui disant qu'il savait bien qu'elles ne durereraient pas toujours ; mais qu'il lui ferait la grâce de l'en délivrer aussi en le tirant à la mort. Car si saint Paul, en considérant les tristes effets que produis la concupiscence, s'est écrit : Qui me délivrera de ce corps de mort ? il n'est pas fort étonnant non plus que Job, qui souffrait les plus horribles tourments que l'on puisse concevoir, et qui se voyait en danger à tous moments de se perdre par l'impatience, ait envisagé la mort et l'au soulagement, dans l'espérance que celui qui l'exposait à une si rude épreuve, deviendrait enfin son Sauveur après sa mort. (Sav.)

magnum et pretiosum habeat absconditum, cuius gratia ipsa quoque sit bona atque pretiosa. Et revera sit est; nam hac justorum mors filii est laborum, principium quietis; fuga tristitia; et adventus beatitudinis; sedatio tempestatis, et intimum tranquillitatis; consummatio exilii, et reditus in patriam, in quam tot periculis superatis, tot laboribus exortatis, et tot afflictionibus sustentatis, comati sumus redipare.

O vero felix et beata sanctorum mors, quam tot ad tantam bona nobilitant ! Quis enim somnum non amet, ex quo in vitam immortalem evigilet ? Quis non peregrinationem suscipiat, non jam ut sanctorum reliquias venerat, sed ut sanctis sanctius factus assideat ? Quis non libens se dedit itineri, quod in patriam desiderat veniat ? Quis non transitum à terra in celum, ab exilio in regale palatum, à mortalitate ad immortalitatem gaudens exultansus suscipiat ? Quis non calice amarum dispensatione Domini educatum gustet ? Quis non carcere exeat, ergastulum fugiat, peccandi occasions relinquat ? Quis non in eurius regiam triumphator ascendat, in qua eum angelii ob victorias de mundo, de diabolo et de carne reportatas coronant lati et exultantes exipient ? Quis tandem non alacer reveratur in domum suam, ubi eos amplectetur, quos aut ex facie novit, aut nosse desideravit, et cum eis semper vivere conceperit ? Ille autem domus patri colestis est, quam justus clavis mortis aperit. *Ubi eos charorum numerus expectat* (ut verbis S. Cypriani utar) parentum, fratrum, frequens eos et copiosa turba desiderat, jam de qua immortalitate secura et adhuc de eorum quos diligit mortalitate sollicita. Omnilibus quidem moriendum et hinc emigrandum est; sed qui pretiosam sanctorum mortem consequi desiderat, coramdeum quoque vivendi rationem tenet necesse est. *Hoc spectat prudens illud ac salute monumentum.* S. Bernardi, epist. 105, sic scribentis : *Voto te, inquit, mortem eti non effugere, certe vel non timere.* *Iustus quippe mortem eti non caret, tamen non pavet ; denique si morte praecoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Sap. 4, 7. *Moritur quidem iustus, sed securus ; quippe cuius mors ut presentis est exitus vita, ita intritus melioris.* Bona mors si peccato moriaris, ut futura vivas. Hoc mors necesse est ut precurrit, ut sequatur illa secura. In hæc vita quādū durat, compari illam que semper durat. *Dies viuis in carne moriens mundo, ut post mortem carnis Deo viveri incipias.* Quid enim si conciderit mors saccum corporis tui, dum te subinde circumdat letitiae ? O quam beati moriunt qui in Domino moriuntur, audientes à spiritu, ut respercas iam à laboribus suis, Apœ. 14, 15. Non solum autem, sed et succedit jucunditas de novitate, ac de eternitate securitas. *Bona proinde mors justi propter requiem, melior propter mortitatem, optima propter securitatem.* Sic ictus. Discamus itaque mori, ut beati moriamur; quia nemō bene facit quod nunquam prestare dicit. Viramus sancte, ut in perpetuum vivamus. Colamus perfectam justitiam, que nos in vitâ dirigat per semitas aquitatis, et in morte defendat ab operatis iniquitatibus, et post mortem in sedes immortalitatis deducat.

VERS. 25. — *FLEAM QUONDAM SUPER EO QUI AFFLIGITUS ERAIT* (1), ET COMPATIEBATOR ANIMA MEA PAUPERI. Id est: Ex affectu misericordia condolebam miseris, lugens cum lugentibus, et flens cum flentibus: neque verbo aut signo commiserationem tantum ostendebam; verum ex iusto cordis affectu illis condolebam, atque etiam re ipsa pro mea virili illorum miseris succurrere studebam. Ita superiori capite, versus 15 et 25, se cor videt consolatum asseruit, et gloriose honoris titulum *miseritatem consolatorem et patrem pauperum* appellavit. Ubi vide que de eximia Jobi in eogenis misericordia notarium; quibus hic tantum addo quod habet Chrysostomus ad hunc locum, hom. 16, in Matthæum: *Si, inquit, carta est merces etiam genitum ac iacyntharum, quando et verbum et studium aliquę pluviam concurrent, considera quando sit retritivo confenda.* Nam ipsa quoque etiam iniicii esseamus Dei, Unde genitus nos ei reconciliunt, irato medium se inferens et opponens, quā et plaga pro nobis suscepit et mortem. Studemus igitur et nos eos qui affligitur de malis innumeris liberare, etc. Ita D. Chrysostomus, qui nobile quoddam eleemosynæ genus esse dicit (2), ingentescere, et flere propter eos qui affligitur. Hinc viri misericordiarum in hæc hominum societate communique nexu religiosis, cum mysticæ omnium efficient corporis, si quod malum in aliud cadit, illud minime à se alienum putant, sed potius aquam honestumque optimantur, alienis doloribus affligi. Omnes quidem ad illud invitat Sapientis monitio, Eccl. 7, 57: *Ne desiploriantibus in consolatione, et cum lugentibus ambula.* In arcino autem sermone ambulare cum aliquo, est illius mores et agendi rationem imitari. Quare cum lugentibus ambulare nihil est aliud, quam cum illis se quoque lucuti lamentisque tradere; unde illud Apostoli, Rom. 12, 15: *Fleare cum flentibus.* Quod preceptum longè ante religiosissimum Job temerari, ut qui fuerit collactaneus miserationi, quam inde ab infinito uberioribus hauserat, se enim hic verè testatur in hunc modum: *Flebam quondam super eo qui afflactus*

(1) יְמִין־לְבָדֵק, si non flebi (Heb. ad) durum die, sub, faciat mihi Deus hoc, etc. Quidlibet malum obtingat, si non defect calamitosus: cum flei (sive deceptor) durum (vel difficultem) die? vel, pro (sive cum eo) cui durat tempora? Equidem vos debet, etc.

ET COMPATIEBATOR, etc. עַבְדָּה נְפָשָׁת אֲבֹבָן, constata est (vel axia fuit, repeit, si non) anima mea ob inopem, vel, ob alorum paupertatem, vel, cum ego, pauperum vicem animo dolui; lacrymae non erant pauci, sed ex corde, etc., q. d.: Quoniam hoc mihi nunc accidit, quasi ego in mea prosperitate calamitosorum non fuerim misertus? Imò vero sors afflictorum mihi semper gravissima erat. Cur igitur mihi nemo condoleat? nec Deus, miserator afflictorum, nec hominum quispiam? Perstringis ingratum amicorum animorum. בְּאַבְנֵי, alibi non occurrit in Scripturā, sed apud Rabbinos frequens est. Quidam veritatem, restaganit lacrymus, etc. בְּאַבְנֵי stagnum, quasi וְרַע שְׁלֵזֶם positionem; quod forsitan subtiles est. Alii per viri expoununt, quasi afflītio נְבָדֵל utstulari, nimis curioso. Syriae est, et sign. tristis. נְבָדֵל est tristitia. Et Rabbinos frequens est נְבָדֵל, pro quo aliae editiones Targum habent נְבָדֵל quas ab בְּאַבְנֵי, q. d.: Animæ paupr., se effundens, liquans. (Synopsis.)

PRÆSTOLABR, etc. פְּרַשְׁתָּלָבָר, el quanto præstolatus sum lucen, etc. Idem repeit, sed parabolice. *Lucis nomine prospera, caliginis adversa, intellige.* (Synopsis.)

(2) אֲסֵת et cruciatu mea urunt praecordia, (Menochius.)

ULLA REGIE, PREVERUNT ME DIES AFFLCTIONIS. Sed parum, inquit, fortasse videbatur, si tantum in superficie carnis aut in extremis partibus corporis ista de seviret afflictio: nunc verò etiam usque ad intima viscerum, nervorum, ossium et medullarum penetrata horrenda corruptio ac tabes, quæ calore supra modum effervescente quasi inflammat, et ebullire facit omnia intestina, unde continuus nascitur in toto corpore cruciatus, qui nullam mihi quietis partem concedit. Philippus nescio quem ingentem cruciatum significari existimat inferni similem: « Magnos, inquit, dolores gehennarum significat, illam suas cum illis comparat ponas quibus evisca interno fervore coquenter. » Deinde verò quod additur, absque ullâ regie, sic interpretatur, quid doloribus simul et cogitationibus cruciatur. Sed prior sensus est simplicior; et est Titelmanni, Pineda et aliorum passim interpretum.

PREVERUNT ME DIES AFFLCTIONIS. Id est, ex improviso nihil tale cogitante oppresserunt. Gravissima est enim arumna, que incatum occupat. Porro dies afflictionis Septuaginta virtutis ημέρας dies melancholias. Alli referunt ad diem mortis, quod videbat.

ΕΦΕΡΟΥΝΤ, ημέρα, propriè fervore seu ebullitione agitata sunt, ut aquæ ferventes et ebullientes, scilicet vi morbi, vel esti curarum et dolorum.

ASQUE ULLA REGIE, בְּרִיתָנוּ, et non quievunt, vel sicutur, metaphora ἀποχρήσεως. Sine intermissione, ut se repellere conatur. Ceterum, inquit, ad satisfac-

(1) Ad solandum et levandum dolorem meum.
(Menochius.)
MORENS (fui) SIN FURE: nam patiente tuli quantumcum cruciatus; et si præ nimis doloribus cogebatur, etiam in promiscuū hominum turbā clamare et ejulare, quod in vīo gravi et constanti signum est extreme anxietatis.

(Tirinus.)
MORENS INCEDEBAT, SIN FURE. Dirè agitatus dolorum stimulis, frenum rationis, nunquam dimisi, neque me in preceps rapi sive a dolore, sive ab impatiētius pars sum. Hebreus: Ater ambulans, et non sols astu. Ier. v. 50 exhibet sese atrum atque arefactum ab eo quo vorazum dolore. Describit sapientia Scriptura mortales livida ore, atros et fuscos. Fusa in tote ore bilis omnes quidem morentes inficit, sed eos præsertim qui nativo colore ad strum et parentem accidunt, veluti Iudei et Arabes. Septuag.: Genuens tui, et sine freno, quia cohære possem singulis et genitum. (Calmet.)

Κράτη, ater, pullatus, tristis, lugubri habitu incessi. SIN FURE. Exponendo cum moderanam miseriam meam, patiente tuli cruciatu, Vulg. legit, et immensus quantum sapient. Item: Dives, et non ut Corachus, qui videbatur ipsum Crossus, propter comparabilius diximus. Habet hinc, atratus incedo, interiori, et exteri cordis, ac viscerum, peritus exustus atque excoctus; ita ut qui sole mortificari, talem signat αἰσθάνει, incatum, confit. Cant. 6, 9, Ps. 19, 7; Isa. 24, 25), exuruntur, ne in minimam quidem comparatione mecum venire possint. Pro βαθή pane quidam codices habent τραύμα, tra furor, quod ipsum et ab Hieronymo expressum: Morens incedebat sine fure, necnon et Syro: In angustie indecne sine ira. Alexandrinus: Στένω περιπολῶν δικαιούσης, sine freno, sed in Complutensi editione legitur δένειος. Ita esset sensus: Ater incedo absque fure, aut hile, ut nigri esse solent biliosi et qui irati sunt; at ego, et si alterum non iratus, atrum sum, nimur ex morbo. סְבִבָּה, quando stō etiā hominum, voī feror, cogit me vel invitum doloris magnitudo exclamare et vociferari vel in medio hominum etiū. Alii putant imaginem deponentiam ab illis qui injurias oppressi, in publicum crevit, sive congregatiōnem populi prouumpunt, vindictam postulant, quasi dicat: Tantus meus dolor est, ut solitarius, ac domi sedens, eum contineat nequeam nec mihi temperare amplius, quoniam in mediā congregatiōnē aliorum me prouaram, et ibi clamem. (Rosenmüller.)

Surgens, etc. Hebr. Sto, vel steti (vel surrexi, surgens, quia surrexi, vel, si steterim) in cœtu, sive congregatiōne, (sub hominum, vel in Ecclesiā) vociferor, clamavi, et clamau, vel, clamantib[us] ejulans, Hebr.: Surge, in congregatiōne vociferor; asyndeton, q. d.: Etiam in medio et magno hominum cœtu, ubi me modestius gerere oportet, ibi tamen præ vi doloris me contineat non possum quia ultima inclamem et ejulam. Vel, clamo, ut illi solent qui ad Deum preces fundunt. (Synopsis.)

se juvenem aut virum robustum morte preventum, et jam jam moribundum in dimidio dierum suorum. Philippos ad internum judicii appropinquantis timorem referit.

VERS. 28. — MORENS INCEDEBAT SINI FURE (1), CONSURGENS IN TURBA CLAMABAM. Omnia, inquit, agerimi et miserimi animi ac conditionis calamitissime documenta prebui. Sed quid sit: Morens incedebat, obscuritatem adferat, quæ est morens animi tristitia, aliena ab omni luce et jucunditate: quæ ex Hebrewo legi potest: Obscurus incessi, contenebratus, aut quid simile. Sic apud Jeremiam, cap. 4, 28: *Ingerat terra et mārere celi dicuntur cum obducant tenebris.* Solent autem tristibus et miseris videri omnia tenebrescere, occupantibus cerebrum spiritibus obscuris, atris et lucis expertibus: quæ et illa melancholiam generant que nigra sunt. Ille fit ut obscuritas ad lugubrem et nigrum lugentium habitum referatur. Significat ergo se sibi iam brevi morituro quasi funebrem luctum impendere, quid nemo futurus sit ex amicis ei superstes, qui defunctum lugat, et supremum funeris honorem impedit. Ita Pineda. Quod autem addit, sine fure, suam mansuetitudinem declarat, quæ in tantis doloribus sic ab omni fure iracundia sibi tempersat, ut præ doloris vehementia nemini convicium aut blasphemiam ingeneret. Solet enim furius nonnumquam ex morone nasci, cum homo eos ulcisci querit qui sibi mororem attulerunt, aut cum mororis causas se repellere conatur. Ceterum, inquit, ad satisfac-

ciendum nonnulli dolori meo, eumque vel in aliquo mitigandum, post sessionem mihi molestus (ut solet evenire illi qui graviter torquentur), consurgens in turbā clamabam; id est, inter circumstantes me homines miseriam meam lamentabilitatem ejulabam, et explicabam dolorem meum, si fortè (ut fieri solet) ex hoc Perparim à proximis inventi consolationis; unde subdit:

VERS. 29. — FRATER FUI DRACONUM ET SOCIES STRUITIONUM (1). Quasi dicat: Concives et cognati mei crudeles sese mihi exhibuerunt ad similitudinem draconum, non solum non consolantes vel alleviantes meum dolorem, verum etiam suis venenosis sibilis, id est, maledicis detractionibus et convicis, mea vulnera aggravantes; quibus tamen ego nonnumquam aliter quam fratrem me exhibui, omnem illis ostendens familiaritatem et charitatem. Socii quoque mei, cum quibus ego non aliter quam amici et sociorū convixerim, facti sunt erga me crudeles et inimicis cordes quasi struthiones, quibus non sunt viscera misericordiae, et qui

(1) Vixi solitarius et clam ab omnibus, et miserè ejulavi. Fratrem esse olicypis significat, mores et ingenium illius per se ferre. Utitur non semel Scriptura similitudine locutus struthionum et draconum, ut exprimit acutus et lugubres ejulatus: Faciam plantum velut draconum, et lucum quasi struthionum. Agere admodum ex naturali historia prolatat draconem et struthionem bellus esse querulus et clamans; et nos alibi demonstrare conati sumus, Hebreum Thamnū, quid his redditus draco, esse pescem cetaceum, ut balaenam, et animalium, crocodilum, et filium Iahū, quicq[ue] hic redditus struthio, cynam, septuaginta: Frater per circunspicere, et socius struthionum. (Calmet.)

FRATER FUI DRACONUM, etc., id est, similes fui draconibus, nam, ut illi cum vincuntur et opprimuntur ab elephantiis, horribiliter sibilant, ut tradit hoc loco D. Hieron., ita ego malis pressus multum dolui, et clamavi.

SOCIES STRUITIONUM; puli enim struthionum a matribus derelicti vellementer dolent et clamant præfame. Prov. 17, 22: Animus gaudens etatate floridam facit: spiritus tristis siccata ossa. Moror enim vitalium calorū absunt, et nutritionē partum minuens paulatim tamen inducit. Idcirco Plato in Cratyle censem ex Chrysippi et Socratis sententiā νόσον, molastiam animi, quasi νόσον dictam, hoc est, totius corporis dissolumentem.

Tropologicè S. Gregorius, lib. 20 Moralium, cap. 50, hunc versum expponens, hoc perfectis esse omnibus communis prodit, ut dum infirmi, colestium oblitio

vix propriorum fetuum miserentur. Dicuntur enim struthiones ova sua passim in viis aut arenā à quovis eo accedente proculeanda diripiendave descrever: sic nimis etiam socii ac sodales, qui Jobum favere ac solari in tantis doloribus debuissent, eum dereliquerunt. Alii ideo censem Jobum se draconum ac struthionum fratrem appellasse, quid ea animantia tristes voes edant, quales Jobus, immenso malorum pondere degravatus, promebat.

Inter dracones porrò et struthiones habite Job dicunt, quia eorum societatem cogebatur ferre, qui, instar draconum, vari, versipelles, subdoli et vafri sunt; tuum etiam qui ore venena vomunt, et ditteria scommataque quasi è plastro jaculantur, tibi obvios quoque aspergunt; tum etiam stolidi sunt, et capite censi: et tamen tot iniquis hominibus undeque septus, nunquam eorum ingenium mores hausti, impietatem ehibit, aut vitium imbibit.

S. Hieronymus expponens ista verba: Socies struthionum, ait: Fatus factus sum et insipiens sicut struthio avis stolidissima, q. d.: Ne arbitremini me sapientiam ostentare, cùm arguitas vestras callidas et malitiosas elido; cùm multa faceo, et plura dissimulo, fatus factus sum et insipiens apud vos; at re ipsa magis sapientis: nam haec affectata ignorantia diserta sapient est: et qui sic magis despici, sapit magis. Porrò sensum hujus loci tropologicum vide apud S. Gregorium, lib. 20 Moral. cap. 29, qui per dracones vult designari malitiosos, per struthiones verò simulatores et hypocritas.

VERS. 30. — CUTIS MEA DENIGRATA EST (2) SUPER ME, ET OSSA MEA ARUCERUNT PRÆ CAUMATE. Vi morborum et artrarum, et maxima morentie non tantum faciem et carnes extenuatas, sed etiam ipsas ossium medullas alsumptas esse significat. Simili sensu David ait ossa sua sicterum aruuisse. Saē illud potum est, Prov.

17, 22: Animus gaudens etatate floridam facit: spiritus tristis siccata ossa. Moror enim vitalium calorū absunt, et nutritionē partum minuens paulatim tamen inducit. Idcirco Plato in Cratyle censem ex Chrysippi et Socratis sententiā νόσον, molastiam animi, quasi νόσον dictam, hoc est, totius corporis dissolumentem.

Tropologicè S. Gregorius, lib. 20 Moralium, cap. 50, hunc versum expponens, hoc perfectis esse omnibus communis prodit, ut dum infirmi, colestium oblitio

(2) Scilicet ex morente et vi morbi, ex febre. Confer Thren. 5, 10.

OSSA MEA ARUCERUNT, desiccatæ sunt et adusta; nam verbum Hebr. propriè amburi, et contrahi ad ignem. Existunt sunt; os meum ustulatum est, vel incutum. Etiam hoc cauma ad ossa usque penetravit, nec cutim tantum et carnem adussit, sed et ossa alioqui solidiora. Ossa, omni medullā et humore vitali spoliata præ caloris vehementia, ferè arida et quasi exusta facta sunt.

PRÆ CAUMATE, ab astu, præ siccitate. (Synopsis.)

